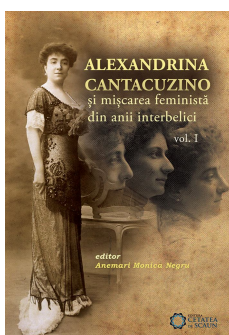

RECENZII

Oferta „diferenței”: feminismul românesc interbelic [The Offer of "Difference": Romanian Interwar Feminism]

Anemari Monica Negru (editor), *Alexandrina Cantacuzino și mișcarea feministă din anii interbelici, Vol. I*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2014, 320 p.

Volumul *Alexandrina Gr. Cantacuzino și mișcarea feministă din anii interbelici* – publicat de Monica Negru – se (auto)recomandă a fi un demers pertinent-necesar pentru consemnarea și investigarea fenomenului studiat prin utilizarea a două metode fundamentale, concretizate în *modalitatea arhivată*, indicată pentru a confirma faptul că etapa/perioada feminismului – ca formulă exclusiv decanoniza(n)tă – a fost depășită, și în prezentarea prin intermediul

documentelor ilustrative a reperelor proiectului/ programului unui spațiu politic-cultural considerat o mișcare de emancipare (în a cărei poză de grup trebuie incluse reprezentantele marcante ale acestei mișcări – desigur, alături de Alexandrina Gr. Cantacuzino, care ocupă poziția centrală –: Calypso Botez, Zoe Râmniceanu, Elena Odobescu, Ecaterina Cercheș, Cornelia Emilian, Alexandrina Fălcoianu, Elena Stângaciu, Elena Meissner, Maria Baiulescu, Maria Răzvan Potecă, Margareta Athanasiu, Regina Elisabeta și Regina Maria, Elena Văcărescu, Avril de Sainte-Croix, Isabela d'Aberdeen și Temair, Cécile Brunschvicg etc.), definiție conceptuală acceptată în defavoarea și în contradicție cu sensul cuvântului *denunț*, vehiculat de majoritatea lucrărilor/studiilor focalizate pe problematica feminismului (în genere).

Dacă volumul de față cartografiază diversitatea și amploarea feminismului interbelic, meritul acestuia consistă în a evidenția aderarea fără rezerve (și) a formulei românești la trend-ul occidental, accentuând un

anumit tip de *individualitate activă*. Conștientă de datele și de regulile sistemului politic în care acționează, competentă comunicațional, aceasta revendică (pe plan cultural – politic și mai puțin sexual – fiziologic), deopotrivă, o deplină egalitate și libertate, anticipând *dreptul la specificitate*. De fapt, se prefigurează un demers cu miză precisă în *localizarea specifică(n)ă* a acelor *valențe politice* atribuite *strategiilor culturale*, demers care preconizează redarea directă/ne-mediată a bogatului material arhivat.

Se cuvine formulată o dublă mențiune absolut necesară – ținând cont de interesul și profesionalismul corect dozate, recunoscute în organizarea unei bibliografii specifice domeniului –: prima ar avea în vedere faptul că subiectul/statutul feminismului românesc nu mai admite verdictul nedrept pronunțat, de etichetă aplicată unor teme/subiecte voit ignorate, puțin cercetate în/de istoriografia autohtonă [vezi, spre exemplu, selectiv, Maria, Bucur, Mihaela Miroiu, *Patriarhat și emancipare în istoria gândirii politice românești*, 2002; Ghizela Cosma, *Prezențe feminine în România. Studii despre femei în România*, 2002; Otilia Dragomir, Mihaela, Miroiu, *Lexicon feminist*, 2002; Mihaela Frunză, *Ideologie și feminism*, 2004; Gh. Iacob, Lumina Iacob, *Modernizare-europenism. România de la Cuza-Vodă la Carol al II-lea*, 1995; Elena Zamfir, C. Zamfir, *Situația femeii în România*, 1992; Ștefania Mihăilescu, *Din istoria feminismului românesc*

(*antologie de texte, 1838-1929*), 2002, Gisela Bock, *Femeia în istoria Europei. Din Evul Mediu până în zilele noastre*, 2002; Alin Ciupală (coord.), *Despre femei și istoria lor în România*, 2004; Ghizela Cosma, *Femeile și politica în România: evoluția dreptului de vot în perioada interbelică*, 2002; Olivia Todorean, *Itinerarii contestatate. Studii de teorie politică feministă*, 2003 etc.]; a doua mențiune subliniază ideea că mișcarea feministă rămâne o temă de actualitate și pentru spațiul științific românesc, remarcând efectul de sincronism, de integrare a acesteia (chiar dacă se recunoaște decalajul est-vest, ușor sesizabil) în fluxul cercetării occidentale.

Fără a estompa coordonatele esențiale ale problemei, volumul de față se individualizează prin accentul pus pe relația – clarificată de termenul *histōr* – referitoare, în mod special, la raportul între/dintre emițătorul și receptorul materialului arhivat, operație întreprinsă cu instrumente istorice ilustrative utilizate în/pentru particularizarea corelației cu nuanțe recesive între/dintre *loc – procedură de analiză – construirea și interpretarea* unui corpus de texte, intuind prin *mișcarea feministă din anii interbelici un spațiu privilegiat/ un indiciar*.

De asemenea, se precizează – din perspectiva modalității istorice sugerate de Michel de Certeau – circumstanțele evenimentului fondator, se studiază parcurgerea intervalelor de timp din existența mișcării feministe, prin raportare la ante-

rioritate-posterioritate și se mizează pe constituirea unui repertoriu de unități relevante ca noduri/repere istorice, culturale și politice.

Demersul revalorifică semnificația actului de arhivare, în aceeași viziune proprie lui de Certeau, apelând la *operația veritativă*, amplitudinală, derulată cu discernământ și cu autoritate științifică: volumul însușmează, cronologic, documente, acte, mărturii privind biografia și concepțiile/proiectul/programul volumul însușmează, cronologic, documente, acte, mărturii privind biografia și concepțiile/proiectul/programul Alexandrinei Cantacuzino, activitatea susținută și entuziastă desfășurată de aceasta în cadrul unor organizații naționale și internaționale (Consiliul Național al Femeilor Române, Casa Femeii, Mica Înțelegere Feminină, Societatea Națiunilor, Secția Auxiliară Feminină FIDAC), consemnări și documente care reflectă activitatea susținută în cadrul asociațiilor feministe din țară și străinătate (Uniunea Intelectuală Română, Gruparea Femeilor Române, Solidaritatea, Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române, Memorialul Interaliat de la Liège, Ateneul Popular de la Bușteni, societatea „Țesătoarea”), precum și inițiativele culturale, sociale, edilitare propuse. Din pleiada valorilor românești – „oamenilor în timp” – recurgând la moda(litatea) de investigare secundară a ritmului/dinamicii prestabilit(e), prezentul volum selectează figura Alexandrinei Cantacuzino și se centrează pe profilul/personalitatea acesteia,

preluând și oferind, spre consultare, însemnările și documentele inedite din *Fondul Familiar Cantacuzino* (deținut de Arhivele Naționale ale României), reordonate și grupate în funcție de obiectivele stabilite sau/și de exigențele cercetării: documente care se referă la întreaga familie și la fiecare membru în parte, fotografiile personale individuale/de grup și acte privind bunurile și proprietățile familiei. Acestea au fost completate cu documente/ înscrisuri descoperite în fondurile deținute de *Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române, Meissner, ori Aida Vrioni*, fără a omite, desigur, testamente, brevete ale medaliilor primite de Alexandrina Cantacuzino, memorii, note și rapoarte despre activitatea depusă în cadrul asociațiilor și al organismelor naționale și internaționale, apeluri și documentația tehnică pregătită pentru ridicarea Mausoleului Eroilor Neamului de la Mărășești, albume cu fotografii, invitații și ilustrate, corespondența Alexandrinei Cantacuzino întreținută cu membrii familiei, cu personalități din țară și străinătate sau acte colecționate de familia Cantacuzino – toate acestea vizând direct activitatea intensă desfășurată de Alexandrina Cantacuzino cu prilejul numeroaselor evenimente internaționale sau la sediul Societății Națiunilor de la Geneva.

De fapt, într-o/printr-o atare manieră de transparentizare a documentelor este surprinsă (și) dinamica elitei românești a vremii într-o (altă) poză inedită de grup a *saeculum*-ului

în care sunt prezenți Theodor Pallady, prințul Carol, Miron Cristea, I. G. Duca, D. I. Ghica, Vladimir Ghica, Olga Grigorovici, Victor Mihaly, Vespasian V. Pella, Maria Pelivan, Aglaie Rosetti sau Tudor Vianu etc.

Un al doilea pilon de rezistență al volumului rezidă în/din *argumentarea reperelor proiectului/ programului feminismului românesc interbelic* căruia i se acordă și i se recunoaște statutul de *mișcare*, în accepția mixturii realizate între reflexele/ reacțiile sufragismului și declanșarea unei analize *politico-culturale*.

Spațiul politico-cultural este dominat și revendicat de rigorile logicii tradiționale și de dinamica/arterele modernității democratice, cu toate contradicțiile resimțite dinspre clarificările utile, cu privire la conceptele de autonomie, de libertate sau rațiune. Fluxul vremii nu putea eluda pendulările sesizate în situațiile de interferare a societății domestice cu aceea politică, apreciate ca expresie a unui anumit reglaj neutralizant al diferenței, cu repercusiuni declarate în primele proiecte culturale de poziționare vizavi de problematica alterității.

Atent controlat de perspectiva documentată a Monicăi Negru, volumul survolează și actualizează conținutul/elementele/componentele de fond ale raportului *diferență – diferend*, o problemă cu adevărat ignorată în/de alte intervenții pe tema feminismului românesc: dacă *diferend*-ul semnalează existența unui conflict/raport, *diferența* este con-

ceptul care posedă dimensiuni istoricizante, fiind considerat semn/semnal cultural – politic.

Facil de dedus din selecția și publicarea documentelor cuprinse în volumul de față, impulsul și dorința perseverentă de maturizare ale mișcării *feminismului românesc interbelic* sunt revăzute prin filtrul *diferenței*, transmise explicit de inițiativa/intenția Alexandrinei Cantacuzino, aceea de a pregăti *politicește*, prin acțiuni eficiente, un partid politic independent, ca formulă/ program, care să dispună atât de *îndreptățire politică, cât și de forță*.

Bine proporționată și corect îndosariată, arhiva vremii își fundamentează temelia în evenimentele următorilor ani: 1921 (înființarea asociației „Consiliului Național al Femeilor Române”, având statut de centru-for coordonator al feminismului), 1923 (concretizarea inițiativei progresiste de înființare a *Școlii de horticultură și fermiere*), 1925 (organizarea primului Congres româno-minoritar al societăților feminine din România – amplu proiect de reorganizare teritorial-administrativă, în vederea eliminării centralismului excesiv), 1928 (inaugurarea centrului de asistență socială „Casa Femeii”) și 1926, an considerat reper temporal pentru înființarea Secției Auxiliare Feminine, afiliată FIDAC (Fédération Interalliés des anciens combatants) din Paris și pentru constituirea Consiliului Național al Femeilor Române, cele două mandate de președintă revenindu-i Alexandrinei Cantacuzino etc.

Nu puteau fi trecute cu vederea de autoare nici actele/acțiunile Alexandrinei Cantacuzino de rezonanță la spiritul european și internațional [vezi, în acest sens, Congresul Comitetului Internațional al Femeilor de la Washington (4-6 mai 1925), înființarea „Miciei Antante a Femeilor”, activitatea „Consiliului Internațional al Femeilor” (1925–1936), precum și a Comitetului de Arte (1936), sesiunea Societății Națiunilor de la Geneva, colaborarea cu Consiliul Național al Femeilor Române și cu „Alianța Internațională pentru sufragiul femeilor”, cu sediul în New-York, vizitele făcute de Alexandrina Cantacuzino în Franța, Bulgaria, Grecia, Turcia, Maroc, Egipt, Ierusalim, SUA, India, participarea reprezentantelor mișcării feminismului românesc la Congresul Alianței pentru Sufragiu de la Roma, din mai 1923, inițierea „Miciei Înțelegeri Feminine”, sau colaborarea

constantă cu Societatea Națiunilor etc.)].

O atare apariție editorială, serios documentată (a se vedea materialele publicate în carte, relevante pentru problematica expusă), confirmă valoarea documentară a volumului *Alexandrina Gr. Cantacuzino și mișcarea feministă din anii interbelici* care propune și permite o cunoaștere directă/o re-lectură avizată a portativului feminismului interbelic românesc, ale cărui aspecte particularizante sunt re-văzute/re-găsite în *profiluri tari*, nepartaja(n)te și în lansarea unei oferte neobstrucționate a *diferenței*: o invitație – în stilul Hortensiei Papadat - Bengescu – de a sparge ultimele valuri de receptare și de a le proteja de fumuriu și de dubitabil.

Viorella MANOLACHE